

זבל מואמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת חקת תשפ"ד שנה י | גליון מס' 541

ת.ד 102 בני ברק | פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

פרתחו שעדים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

שיים לב – אני עומד לברך!

על החובה להקפיד על עניית אמן בכל עת שאנו זוכים לשמע ברכה, אין צורך לעורר. הכל יודעים שחובת עניית אמן הלכה פסוקה היא בשלחן ערוך (רטו ב): "השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות... חייב לענות אחריו אמן". עם זאת, לפעמים נשמעת הברכה בעת שאנו שקועים בעסוקינו, ומחסר שימת לב אין אנו עונים אמן אחריה. כך עלול לקרות לנו לא פעם ולא פעמים במהלך היום.

אולם אי שימת לב אינה פוטרת אותנו מחובת עניית אמן. מפרסם הוא הספור על רבי מרדכי יפה בעל הלבושים, המובא בספר 'דרך משה' (ליום א), שפאטר מתוך חסר שימת לב לא ענה אמן אחר ברכת בנו הקטן של חכם אחד, ונדהו החכם והוכיחו על חמרת עוון אי עניית אמן על ברכה, אף היציאת מפי י"ד קטן.

חשבותי להציע אפוא שכל אחד העומד לברך, יעורר תחלה את תשומת לב סובביו לברך, וכך יזמינם ויעודדם לענות אמן אחר ברכתו. כדבר שברגילות אפטר לומר, גם באמצע שיחה או כל עסוק אחר: "אני הולך לברך..." ואז מיד להתחיל בברכה. לא יאמן כמה אמנים יתוספו על ידי מעשה זה, וכמוכן שבכך גם תתעלה הברכה עצמה בשלמות נפלאה עם אמירת אמן כדבעי!

הרעיון אינו שלי. הלא גם חכמים תקנו בתוך נסח הקדוש שהחזן יורה לצבור: "ואמרו אמן!" מלים אלו אינן חלק מן הבקשות שבקדשי, כי אם פניה והוראה לצבור לענות אמן אחר הבקשות שבפי אומר הקדוש. כפי שהאומר קדיש מעורר את צבור השומעים פעם אחר פעם: "ואמרו אמן", כך גם המברך ידאג לידע את סובביו שהוא עומד לברך ועליהם לשמע ולענות אמן.

בדרך רמז נתן להמליץ על כך את דברי חכמים (ברכות ו ב): "כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים", כלומר, כל ירא ה' מודא שברכתו תהא נשמעת לעומדים לצדו, כדי שיענו אמן אחר ברכתו.

נקפיד לברך את כל ברכותינו כשהן נשמעות באזני הסובבים אותנו ונשלמות על ידם בעניית אמן, ותעמד לנו זכות זו לראות ברכה והצלחה בכל אשר נפנה.

בקריאת 'ואמרו אמן'

שבט שלום,

278 213 מחנכת א"ן

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

קריאת פרשת פרה מן התורה

"וידבר ה' אל-משה ואל-אהרן לאמר: זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה" (יט א-ב)

המשנה במסכת מגלה (כט א) אומרת שבשבת השלישית משבתות ארבע הפרשיות הנקראות בחדש אדר, קוראים בתורה את פרשת פרה אדמה. ונחלקו ראשונים אם חייב קריאת פרשת פרה הוא מן התורה או מדרבנן (ראה שו"ע או"ח תרפה ז, ובנושאי כלים שם). אלא שכבר תמהו הפוסקים: לדעת הסוברים שחייב קריאת פרשת פרה הוא מן התורה, היכן מקור חייב זה בתורה?

ובארו זאת בכמה דרכים:

רבי מרדכי הכהן מצפת בעל 'שפתי פה' על התורה הביא מקור לחובה זו, מכך שפפלה התורה את המלה "לאמר" בתחלת פרשה זו - "וידבר ה' אל-משה ואל-אהרן לאמר"; "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר". אם כונה התורה רק ללמדנו שיש לומר צווי זה לישראל, די היה לכתב "לאמר" פעם אחת בלבד! אלא שבכתבה "לאמר" פעם שנייה, מורה התורה שבעת שלא תנהג מצות פרה, "צוה ה' לאמר" - לקרא בתורה את פרשת "זאת חקת התורה".

האדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין מבאר: על הכתוב (ויקרא ו יח): "זאת תורת החטאת" דרשו חכמים (מנחות קיא א) ש"כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת". לאור דבריהם יש לומר שאף כאן יש לדרש כן. מכך שפפתחה התורה את פרשת פרה אדמה ב"זאת חקת התורה", ולא ב"זאת חקת הפרה", כפי שפפתחה את פרשת הפסח בכתוב (שמות יב מג): "זאת חקת הפסח", יש ללמד שקריאת פרשת פרה בתורה מערה רוח טהרה על נפש האדם פהזאת מי פרה. נמצא אם כן שיש מקור בכתוב לקריאת פרשת פרה (פרי צדיק' פרשת פרה אות ד).

המלבי"ם באר: אחת משש הזכירות שנוצטונו עליהן בתורה היא זכירת מעשה העגל, ככתוב (דברים ט ז): "זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר". מאחר שאנו נמנעים מלקרא את פרשת העגל, כיון שהיא עוסקת בנגותם של ישראל (מ"א ט ב), לפיכך אנו מקימים זכירה זו בקריאת פרשת פרה שכל מעשיה באים לכפר על חטא העגל, כדברי רש"י בשם רבי משה הדרשן (ארצות החיים' ארץ יהודה ט א).

"בצדקו חן חשרת מים"

"וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם" (כ יא)

בתפלת גשם אנו מבקשים בזכותו של משה: "זכור משוי בתיבת גמא מן המים, נמו דלה דלה והשקה צאן מים, סגולת עת צמאו למים, על הסלע הך ויצאו מים - בצדקו חן חשרת מים". מן הלשון "על הסלע הך" נראה כי פונת הפיוט למעשה מי מריבה שבפרשתנו, ולא להפאת הצור ברפידים בצווי ה'. ומקשים: הלא הפאת הסלע נחשבה למשה עוון אשר מחמתו אף נענש לבל יכנס לארץ, ומדוע אפוא מזכירים אנו מארע זה בבואנו לעורר זכות משה רבנו בבקשתנו על המים!?

באר האדמו"ר רבי יצחק מוורקא: הסבה שמשנה לא דבר אל הסלע כאשר נצטוה, היתה כדי למנע קטרוג מעם ישראל. שכן, הקדוש ברוך הוא הורה למשה להוציא את המים מן הסלע בכח דבורו, כדי שבני ישראל ילמדו קל וחמר: "ומה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה, מקים דבורו של משה, אנו על אחת כמה וכמה" (רש"י כ יב). בחוששו פן לא ילמדו בני ישראל קל וחמר זה, וכך יתעורר קטרוג עליהם, בחר משה להכות את הסלע, חטא שבעבורו נמנעה ממנו משאת נפשו - כניסה לארץ ישראל. בעבור מסירות נפש שכזו אכן ראוי שנבקש - "בצדקו חן חשרת מים" (תפארת שמואל [אלכסנדר] וארא).

שליחותו של העגלון הצדיק

מקום ישיבתו הקבוע בין פתלי בית המדרש החליף במושב העגלון, ואת ימיו פלה בדרכים הבציות.

הפה שמעולם לא הרגל בשיחות חלין נאלץ לעמד עם נושאי דרכים על המקח. הידים שלמודות היו להפך את הדפים בספרי קדש, נאלצו לטפל בבהמות. האזנים, שהיו רגילות לקלט דברי תורה וחסידות עמקים, נאלצו לשמע את הבלי הסוחרים והנוסעים.

יום אחד הזדמן רבי יוסף לפגוע דרכים, שם תוף לו בעל המלון סוחר יהודי שהתארם בפגדק ופניו למחוז חפצו של רבי יוסף.

"מחר בבקר אצא לדרך לאחר תפלת שחרית", אמר העגלון, רבי יוסף, לסוחר. הלה התעלם במקו מדברי העגלון. "באיזו שעה?" שאל והתפונן לרמוז: אני איני מתפלל ואין התפלה שלך מענייני. "עלי לדעת באיזו שעה אתה יוצא כדי שסאפיק לאכל ולשתות לפני כן", הוסיף.

רבי יוסף, שחש בזלזול שבדברי הסוחר, תמה: "ולהתפלל?" "את התפלה אני משאיר לך", ענה האיש באדישות, "אני מסתדר גם בלעדיה". רבי יוסף נעץ בו מבט מוכיח: "כיצד יתכן? יהודי אינו מתפלל?"

הסוחר התעלם מהשאלה במפגן. "תעיר אותי שעה לפני היציאה לדרך", בקש מבעל הפגדק ופנה לעלות על יצועו.

שנתו לא ארכה זמן רב - - - בחצות הלילה התעורר מקול בכי שנשמע מהחדר הסמוך. הקול לא נתן לו מנוח והוא קם ויצא לבדק את פשר הבכי. הקולות בקעו מאחורי דלת החדר של העגלון. אורו של גר קטן רצד לכיון הפרוזדור, ומבעד לדלת נשמעו היטב מלות תקון חצות. העגלון הזקן מקונו על גלות השכינה... הכתה ההבנה במחו של הסוחר.

הסוחר עמד נטוע על מקומו. הקול העגן חדר למעמקי נפשו ועורר בקרבו זכרונות רדומים מבית אבא. עד אור הבקר לא זז היהודי ממקומו וגם אחרי עלות השחר נותר לעמד מאחורי הדלת, מאזין לברכות השחר המעוררות ולתפלת השחרית הלוקטת.

כאשר קם הפגדקאי משנתו השכם בבקר, השתומם לראות את האורח קל הדעת נצב במסדרון סתור שער, ועיניו זולגות דמעות. אחרי התפלה זנח הסוחר את כל תכניותיו. "הורני דרך תשובה!" נפל לרגלי רבי יוסף.

משם נסעו השנים ללובביץ, לרבי דובער, בנו הגדול של בעל התניא וממלא מקומו. הרבי שוחח שעות ארוכות עם בעל התשובה הטרי ולאחר מכן קרא לרבי יוסף ואמר לו: "זכית להשיב נשמה יהודית תועה לצור מחצבתה, וסימת למלא את תפקידך כעגלון. כעת אתה יכול לשוב אל בית המדרש..."

החוזרים בתשובה [לרי"י קלפהולץ] עמ' שמה

שב ר' יוסף לביתו, וכשהצע לו שדוך הגון, מהר להסכים כהוראת רבו. לאשרו לא היה גבול, כאשר הבטחת רבו התקיימה במלוואה והוא זכה לחבק בן לעת זקנתו.

כעשר שנים חלפו, והרבי הסתלק לבית עולמו. יום אחד דפקו אנשים על דלתו של רבי יוסף. היתה זו משלחת של נכבדי קהלת ליפלי ובידיהם כתב רבנות. ברגע הראשון חשב רבי יוסף להענות להצעה, אך פתאום החלו להלם במחו דברי הרבי מן העבר הרחוק: "לטובת נשמתך מייעץ אני לך להיות בעל עגלה..."

מבלי דעת מצא את עצמו ממלמל לאנשים שמולו: "איני רוצה. עלי להיות בעל עגלה". הללו פיערו לעמתו פיות נדהמים וכעבר רגע מהרו להסתלק. "דעתו של רבי יוסף השתבשה", אמרו זה לזה בדאגה והמשיכו בדרכם.

חלפו ימים מספר עד שאזר רבי יוסף אמן ויצא מביתו לשוב העגלונים. הוא עמד מביש באחת הפנות וכמעט שב על עקבותיו, אך בכחות נפש אדירים הוא נשאר לעמד במקומו. לפתע הבחין בו אחד העגלונים. "הו רבי!" קרא לעברו, "להיכן חפץ הרבי לנסע?"

רבי יוסף גמגם חלושות: "אין ברצוני לנסע. הגעתי הנה ללמד את מלאכת העגלונות". העגלון בנה בו בתדהמה: "מה פונתך רבי?" "החלטתי להיות עגלון", ענה רבי יוסף בקול רפה. "להיות עגלון?" פרוץ האיש בצחוק אדיר, "שמעתם? רבי יוסף רוצה להיות עגלון!!!"

רבי יוסף, שמעולם לא החליף עם עגלון מן השוק יותר ממלים אחדות, מצא את עצמו עומד בטבורה של חבורת עגלונים עליזה, המגנכת בקול על ההצגה הכי טובה בעיר. לבסוף, לאחר בזיונות נוראים, הצליח ר' יוסף למצא עגלון מבגר ושתקן שגאות ללמדו את המלאכה. וכך הוא נאלץ להשתרע על הבץ, ללכלך את ידיו בזפת, לאמץ את כחותיו הדלים בנסיגות בלתי מצלחים של החלפת אופן ולפצע את כל גופו בטפול בפוסים.

אולם רבי יוסף נותר איתן בדעתו. תמורת שרשרת הפנינים של אשתו הצדקנית קנה עגלה וסוס, ולאחר שהצליח לאחז במושכות בצורה סבירה יצא לעבודתו החדשה.

חיייו של ר' יוסף השתנו מקצה לקצה. הוא אמנם לא בטל רגע מזמנו ואף בדרכים היה משגן משניות בעל פה. אך בכל זאת, את

בעיר ביישנקוביץ במחוז ויטבסק שברוסיה הלבנה, התגורר רבי יוסף, יהודי תלמיד חכם מפלג וירא שמים מרבים.

ר' יוסף נמנה עם גדולי תלמידיו של בעל התניא והיה פוקד בקביעות את חצרו, תחלה בליאזני ולאחר מכן בלאדי, ששתייהן שוכנות אף הן במרחבי רוסיה הלבנה.

שנים רבות היה רבי יוסף שקוד על התורה ועל העבודה באין מפריע. לימים התאלמן

רבי יוסף גמגם חלושות: "אין ברצוני לנסע. הגעתי הנה ללמד את מלאכת העגלונות". בנה בו בתדהמה: "מה פונתך רבי?" "החלטתי להיות עגלון", ענה רבי יוסף בקול רפה. "להיות עגלון?" פרוץ האיש בצחוק אדיר, "שמעתם? רבי יוסף רוצה להיות עגלון!!!"

בית הקברות היהודי בעיר ביישנקוביץ שבבלארוס

רבי יוסף מאשת נעוריו, שנפטרה מבלי להותיר אחריה שם ושארית.

כשהגיע ר' יוסף ללאדי לאחר פטירת אשתו, שאל אותו הרבי אם הוא בקי בששה סדרי משנה בעל-פה. רבי יוסף השיב בחיוב. שנון משניות בעל-פה היה אחד מסדרי הקבועים. לשמע תשובתו הרים הרבי את עיניו, הביט ברבי יוסף ואמר לו: "משנה אותיות נשמה... תשא אשה ותזכה לבן". ואז הוסיף הרבי משפט סתום: "לטובת נשמתך מוטב לך להיות עגלון מאשר להיות רב". סתם ולא פרוש.

מלים רבות. ולפיכך: "כשם שהמלח הוא עקר אף על פי שהוא מעט, כך האמן הוא מעט ועקר" (פתח עינים' שם).

מעניית אמן לשאר מצוות

מלבד הספר 'פתח עינים' הדפיס רבי משה בן רבי יקר אשכנזי גם דברי התעוררות על דף גדול, כשעליהם מתנוססת הכותרת 'מראה לקשט הנשמה'. הדף הנפלא הזה נועד לתליה בכתלי הבית, ושמו מרמז כי בשונה ממראת זכוכית הנועדה לקשט את הגוף, ה"מראה" הוא נועדה לקשט את הנשמה. בסוף המראה לקשט הנשמה כותב רבי משה, שפשם שאדם המבקש להתעשר יכול להשיג את יעדו רק אם יפעל בתבונה, ויתקדם צעד אחרי צעד בצורה משכלת, כך המבקש לעלות בהר ה' ולהשתעבד לעל תורה ומצוות, עליו לעשות זאת בצורה אטית ומחשבת. לפיכך בתחלת דרכו עליו להקפיד על עניית אמן כהלכתה, שכן זוהי מצוה שנתן לקימה בקלות וילא חסרון כפי, "ויתמיד במצוה זו זמן מה עד שתהיה מתוקה אצלו כדבש ונפת צופים", ואחרי כן יתקדם לדקדק בשאר המצוות, מצוה אחר מצוה.

לכך כוון שלמה המלך באמרו (משלי ב ד-ה): "אם תבקשנה כסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'"; שכאשר בקשת קניני הרוח תהיה תואמת לבקשת כסף ומטמונים - צעד אחר צעד, רק "אז תבין יראת ה'".

ברוח זו מסיים רבי משה את דבריו בתמיחה, על אלו המזלזלים בעניית אמן: "איך אפשר שיבטל עבודה רבה כזו, שאין בה לא טרח ולא חסרון כפי?"!

הברכה באמצעות עניית אמן אחריה (פתח עינים' [קויטא שי"א] עמ' ז).

עניית אמן משולה לקרט מלח

כדי לקרב אל לב האדם את קביעת חכמים שהעונה אמן גדול מן המברך, אף שאמן

רבי משה בן רבי יקר אשכנזי

על תולדות חייו של רבי משה בן רבי יקר אשכנזי, מחבר הספר 'פתח עינים' והחבור 'מראה לקשט הנשמה', כמעט אין בידינו פרטים. רבי משה היה פנאי בן למשפחה מחכמי אשכנז שהתגלגל לטורקיה, שם הדפיס את חבוריו בשנת שי"א. יש לציין כי הרמ"א מזכיר את הספר 'פתח עינים' בספרו 'דרכי משה' (או"ח כה ג).

אינה אלא מלה אחת, לעמת הברכה המכילה מלים ושבחים רבים, מידמה רבי משה את האמן לקרט מלח הנתן בתבשיל, שכן "ברכה בלי עניית אמן כתבשיל תפל בלי מלח": כשם שקרט מלח מכשיר תבשיל גדול לאכילה, ובלעדיו יהיה התבשיל תפל וחסר טעם, כך אמן חרף היותה רק מלה אחת - משלימה ומקוממת את הברכה, גם אם היא מכילה

דברי המברך מתקבלים בעניית אמן

רבי משה בן רבי יקר אשכנזי הסביר את מעלתו של העונה אמן ואת הסבה לכך שגדול הוא מן המברך כפי שאמרו חכמים (ברכות נג ב):

כאשר אדם מבקש להעביר מסר לקהל שומעים, עלולים הם לפקפק בדבריו ולא לקבלם. ואולם כאשר יש בקרב הקהל מי שמצטרפים אליו ומאמתים את דבריו, מתקבלים הדברים על לב השומעים ללא פקפוק. נמצא שאמות הדברים מועיל שהם יתקבלו על לב השומעים, יותר מעצם השמעתם.

זוהי למעשה פעלתה של עניית אמן. באמצעות הברכה מבקש המברך להגדיל את כבוד ה', לברכו ולהמליכו. ואולם קבלת דבריו בלב השומעים תלויה באמותם, הינו בעניית אמן אחר ברכתו. לפיכך גדולה מעלתו של העונה אמן יותר מהמברך.

רבי משה מוסיף ומסביר שפשם שאדם שמח לראות שיש מי שמצטרף לדבריו ומאמתם, כך כאשר אדם עונה אמן על ברכה מתעוררת שמחה בשמים, כי בזה מתקבלים ומתאמתים יותר דברי המברך. לפיכך בתפלת "יהי כבוד" הסמיכו מסדרי התפלה את הפסוק: "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו" (תהלים קד לא) לפסוק: "יהי שם ה' מברך מעתה ועד עולם" (שם קיג ב), להורות: אימתי "ישמח ה' במעשיו"? כאשר: "יהי שם ה' מברך" - כאשר השומעים יהוו ויקימו את

מיאות זהובים מדי בקר

אמרו חכמים (חלין פז א) ששכרה של כל ברכה הוא עשרה זהובים. ואמר רבנו תם (תוספות ב"ק צא ב ד"ה וחיבו) שכיון שאמרו חכמים (ברכות נג ב) ש"גדול העונה אמן יותר מן המברך", אם פן שכרו של העונה אמן על ברכה הוא לכל הפחות כשיל המברך, ונמצא שאף שכרה של כל אמן הוא עשרה זהובים לפחות.

יהודי יקר!

בענותך אמן אחר ברכות השחר של המתפללים, יכול אתה לצבור מדי יום אלפי דינרים לזכותך! זה הזמן לנקט יזמה, להמנות עם מזכי הרבים ולהצטרף לסגל גבאי אמן המעטרים את בתי הפנסיות ברחבי הארץ וזוכים פעודתם האישית לראות ברכות וישועות בחייהם.

מענין להצטרף?

נא מלא את הטפס במכשיר נדירים פלוס, ואנו נצר עמך אי"ה קשר לשליחת חמרים.

בין ממלאי הטפס תתקום אי"ה הגרלה על זכות לגסיעה משפחתית לתפלה במקומות הקדושים, במיניבוים מפאר.

אזעקת אמן שהצילה מאסון

הבית קול דקיק העונה אחריה: 'אמן...!'

מסתבר כי בדיוק באותן דקות התעוררתי משנתי, וכאשר שמעתי את ברקתה של אמי, עניתי מיד אמן, בדיוק כפי שהרגילה אותי מינקותי.

ברגע הראשון היא נתקפה בבהלה. היא לא חלמה לרגע שנותרתי לבד בבית. אולם מהר מאוד חלחלה בלבה העבדה המזעזעת - מוישלה שלה, מוישלה הקטן בן השנתיים, כמעט נותר לבדו בבית! היא מהרה לרוץ לחדרי ולאמץ אותי לחיקה בחם, כשדמעות של הקלה שוטפות את עינייה.

רק המחשבה על מה שיכול היה לקרות אלמלא... עוררה בה חלחלה; ילד קטן ושובב שמחבב במיוחד טפוס על החלון כדי להשקיף לרחוב, וכבר נתפס על חס' לא מעט פעמים - ילד זה נותר בבית לבדו למשך שעות ארוכות, כאשר חלונות הבית פתוחים ובלתי מסרגים! זהו מתכון כמעט בטוח לאסון, ורחמנא לצלן.

נקל לשער מה היה יכול לקרות אלמלא היתה שומעת את האמן מפי. נקל לשער מה היה יכול לקרות אלמלא היתה משרישה בביתנו את ההלכה המפורשת בדברי הרמ"א (או"ח קכד ז): 'וילמד בנאו הקטנים שיענו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא'.

ר' משה ו' ראה השגחה פרטית מפלאה שהתגלגלה בזכות עניית אמן. להלן ספורו כפי שהובא בעלון 'השגחה פרטית' (ראה תש"פ):

בבית הורי הקפידו מאד על עניית אמן. אמי שתחיה קבלה הנהגה זו מהוריה, והיא הנחילה זאת לנו, ילדיה, בכל עת מצא.

אמי נהנית לספר שוב ושוב ונכדיה וליניניה הרבים כן רבו, כי אחת מהמלים הראשונות שהוריהם למדו לבטא בחייהם, היתה המלה אמן. גם אני, בן הזקונים, התחנכתי כן, ואני משתדל להעביר את המסורת הלאה לילדי שחיו, בין היתר באמצעות מעשה נפלא שארע עמי בילדותי.

באותו בקר השתבשה התורנות הקבועה שהיתה בין אחי מי יקח אותי לגן. אחותי היתה אמורה לקחת אותי, אולם משום מה היא טעתה וחשבה כי זהו תורה של אחות אחרת. נוספה על כך העבדה שביום זה אחרו כל בני הבית לקום. וכך יצא שבפחץ ובבהלה המאפיינים את היציאה היומיומית למסגרות החנוך, נותרתי ישן בשלוח על מטתי.

אמי, שפמובן כלל לא היתה מודעת לעבדה שנותרתי ישן לבד בחדרי, מהרה גם היא לארגן את תיקיה ולצאת מהבית. אלא שלפתע שבה על עקבותיה, מלאה כוס במים צלולים והחלה לברך בכונה: 'ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שהכל נהיה בדרו'.

בקשי הספיקה לקרב את הכוס לשפתייה, והנה היא שומעת מקצה

שערי גן עדן

עניית אמן במשנת בעל ההלוא

להמתין ולצפות לכל עניית אמן

בספרו 'שיח יצחק' (שער האהבה) מקדיש רבי אליהו מני, רבה של חברון, פרק מיוחד על גדל החיוב לענות אמן אחר כל ברכה. להלן מובא חלקו הראשון של פרק זה, בשנויי עריכה:

"כתוב (ישעיה כו ב): 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אַמְנִים', הזהר הק' (וילך רפה ב) דורש "אל תקרי אמונים אלא אמנים". ומפרש הזהר שלכך אמר הכתוב: "שמר אַמְנִים" ולא "עונה אַמְנִים", לפי שהמלה "שמר" בכתוב זה מתפרשת מלשון המתנה וצפיה, ככתוב (בראשית לו א): "ואביו שמר את הדבר", שפרושו שיעקב המתין וצפה להתגשמות חלומותיו של יוסף (וכפרוש רש"י שם). וכונת כתוב זה להורות, שמשעה שהאדם שומע ברכה יעזב את כל עסוקיו ואף בתורה לא יעסק, אלא יעמד ויצפה ויחכה לענות אמן כהלכה אחר הברכה, כדרך השומר שאינו מתעסק בענין אחר.

ואמנם על האדם לדעת, כי עניית אמן אינה מועילה למי שמוציאה מפיו ללא כונה ומחשבת הלב. שכן אמן היא גם מלשון אמונה, ומה ערך יש למי שאומר שהוא מאמין שדברי המברך אמת, מבלי לתת לבו ומחשבתו למה שמוציא בפיו?

והנה הזהר הק' מפליג בענישו של מי שאינו מכוון בעניית אמן, וכל שכן במי שמזלזל בעצם עניית אמן. לכן על האדם לפחד מיום הדין, לשוב בתשובה ולהקפיד על עניית אמן כהלכה, ותחת הזלזול בעניית אמן, יקפיד לא לאבד אפלו אמן אחת, ואפלו על ברכה הנאמרת מפי ילד קטן.

רבי אליהו מני ח' בתמוז התרנ"ט

רבי אליהו מני נולד לאביו רבי סלימאן בשנת תקפ"א בבגדד. בצעירותו נמנה עם סגל הולמדים המבחר בישיבת מדרש אבן מנשה בראשות רבו המובהק רבי עבדאללה סומך, שלימים הפך לגיסו, כאשר רבי אליהו נשא את אחות רבו לאשה. לצד למודיו בתורת הנגלה, קבע עתים ללמוד תורת הסוד יחד עם רבי אליהו אביו של בעל היבן איש חי.

בשנת תרי"ז עלה לירושלים, שם הצטרף ללומדי בית מדרש למקבליים 'בית א-ל'. ראש הישיבה, רבי רפאל ידידיה אבולעפיה, קרא עליו 'ארי עלה מקבל'.

בשנת תרי"ח עבר לחברון, ובשנת תרכ"ה התעטר בכתר הרבנות בחברון, כהנה שכהן עד סוף ימיו. בחברון יסד בית מדרש לתורה ותפלה בשם 'בית יעקב', בו הנהיג סדרי תפלה על פי שיטת האר"י הק'.

את ספרו הראשון 'שיח יצחק' הכולל פרקי מוסר והלכות, חבר הראם בשנת תר"ח, ומאז לא מש הקולמוס מידו. זכה לחבר מאה וארבעים ספרים בפרד"ס התורה, אותם שם למשמרת בישיבת 'פורת יוסף' בעיר העתיקה בירושלים. בשנת תש"ח, עם נפילת העיר העתיקה לידי הירדנים, נעלמו כתבי ידו.

מספריו שנדפסו: שו"ת מעשה אליהו ויתנא דבי אליהו; מכתב מאלהו - חלופי מכתבים עם תלמידו בעל היבן איש חי; זכרונות אליהו - אסיפת דינים לפי סדר א' ב'; מעיל אליהו - באור שער הפנאות; מזכיר שלום - חדושים בתורת האר"י; כסא אליהו - מבוא להקמת הנוסטר.

הראם הסתלק ביום חמישי ח' בתמוז תרנ"ט בחברון, ונטמן בבית העלמין העתיק בעיר.

קברו של רבי אליהו מני בבית העלמין העתיק בחברון